

Úvod do environmentálních ideologií, liberalismus

ENSn1282: Politika, ideologie a životní prostředí

Mgr. Vojtěch Pelikán, Ph.D.

31. 3. 2022

Ideologie a environmentální politika

1. „Ekologie není věda. S vědou nemá nic společného. Je to ideologie.“
(duben 1995)
2. „I když je na tom ministerstvu zcela jistě plno ‚mlčících‘ odborníků, ten dům na Vršovické ulici je zaplevelen zelenými ideology.“ (červen 2010)

Ideologie jako nálepka

- Ideologický jako doktrinářský, extrémní, dogmatický...
- Odbornost X ideologie
- Všichni říkají „nejsme ideologičtí“

Ideologie jako nálepka

- Ideologický jako doktrinářský, extrémní, dogmatický...
- Odbornost X ideologie
- Všichni říkají „nejsme ideologičtí“

X

- „Lidé praxe, kteří si myslí, že je nikdo intelektuálně neovlivňuje, jsou zpravidla otroky některého z mrtvých ekonomů.“

Pokus o definici ideologie

- Provázaný systém idejí...
  - ...souvisí s politikou...
  - ...nějak hodnotí stávající situaci...
  - ...předkládá vizi...
  - ...a načrtává cestu.
-
- Zjednodušení
  - Rozum i emoce
  - Spiritualita
  - Integrita
  - Identita

Aby v tom nebyl zmatek...

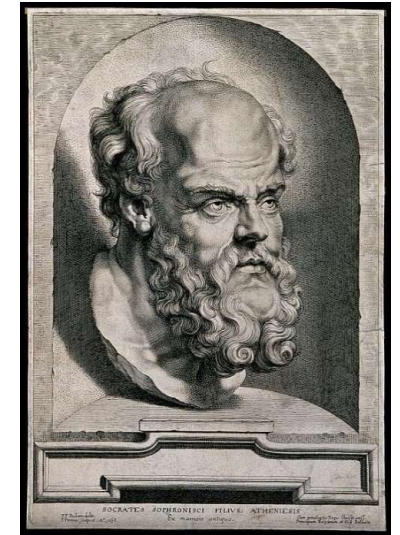
- Společenská teorie
- Paradigma
- Diskurz
- Doktrína
- Mentalita
- Utopie

Jak souvisejí politické ideologie s filosofií?

svět, jaký je X svět, jaký má být

metoda: pochybnost X vytváření pevných systémů

primát žité skutečnosti X primát ideologie

Jak souvisejí politické ideologie s politikou?

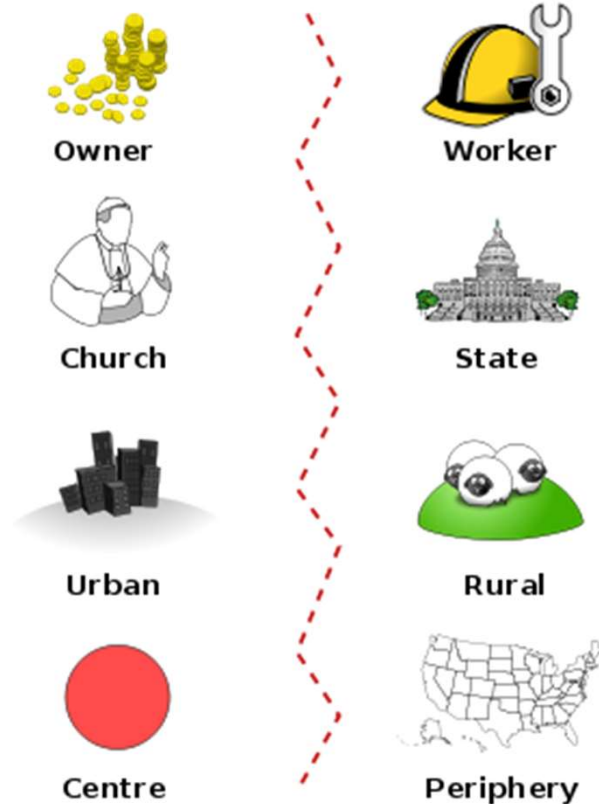
idealistické / pragmatické pojetí

Jak je ideologie zakotvena v sociální realitě?

- › Třídy
- › Cleavages

Prvopočátky konceptu ideologie: snaha o objektivizaci

A. Destutt de Tracy (1796): mechanická „věda o idejích“, královna věd

Marx & Engels (1846): ideologie jako „falešné vědomí“

Ideologie a modernita

- 20./30. léta: K. Mannheim
  - › dílčí X totální pojetí
- 50. léta: H. Arendt + K. R. Popper
  - › totalitarismus X otevřená společnost
- 60. léta: D. Bell a S. M. Lipset
  - › „konec ideologií“

Ideologie a současnost

- Konec bipolárního světa
- Globalizace a postmoderna
- „Rozmrznutí“ stranicko-politického spektra → vznik „catch-all parties“
- Hybridní ideologie

V tomto dobovém kontextu vzniká moderní ekologické hnutí (včetně zelených stran) a dochází k politizaci environmentálních otázek

Environmentální ideologie

- Problém: ohromná šíře proudů
- Důvodem mmj. dostředivá síla držitelů *statu quo*

- Výsledek: nepřehledný a proměnlivý terén...
...ve kterém se navíc „natírají nazeleno“ i tradiční ideové proudy

Základní členění env. ideologií

Je ekologické myšlení kompatibilní se stávajícími ideologiemi? Má se formovat samostatný, radikální zelený proud, nebo se mají ozelenovat stávající strany?

A. Dobson:

1. Reformní odpověď – „**environmentalismus**“
2. Radikální odpověď – „**ekologismus**“

Super-ideologie industrialismu: modernita, růst, věda a technologie, newtonovsko-descartovské paradigma, materialismus, utilitarismus...

Ideologie na ose levice-pravice

Komunismus – Socialismus – Liberalismus – Konzervatismus – Fašismus

vs.

Die Grünen: „Nejsme nalevo ani napravo, ale vepředu!“

3. Liberalismus

Velká heterogenita: individualistický i rovnostářský/univerzalistický, ekonomický, občanský i sociální, hodnotový i neutrální...

Paradox: jeden z hlavních viníků současné ekologické situace, avšak ekologické myšlení stojí na řadě liberálních principů (emancipace, občanská společnost, steady-state economy, kontrakultura 60. let...)

Důvody špatné pověsti: spojení s globálním kapitalismem, tvrdým antropocentrismem, honba za soukromým prospěchem, minimální vláda, nezpochybňuje lidské nároky...

Konzervatismus

Autorita, hierarchie

Orientace na elity

Církev, šlechta, tradiční instituce

Suverenita, věrnost místu, domov

Kritický k osvícenství, pokroku

Orientace na minulost, „ztracený ráj“

Tendence zachovat

Člověk se má držet zpátky

Technoskepticismus

Venkov

Malthus

Precautionary principle

Údržbáři

Povinnost, oběť, odpovědnost

Kritizují individualismus

Jedinec podřízen celku

Opatrní k ekonomické směně

Morálka

Liberalismus

Svoboda

Rovnostářství

Emancipace, individuum

Globalizace

Vychází přímo z osvícenství

Progresivní, hledí kupředu

Tendence změnit

Člověk jako „Prométheus“

Technooptimismus

Město

Darwin

Riziko jako vítané, motor podnikavosti

Pionýři

Práva, svoboda

Individualismus

Jedinec tvoří celek

Základ kapitalismu

Většinou etické hledisko vynechává

Kámen úrazu vztahu liberalismu k environmentálním otázkám

SVOBODA ----- LIMITY

Václav Klaus
**Modrá, nikoli
zelená planeta**

**Co je ohroženo:
klima, nebo svoboda?**

DOKORÁN 2007

Hledání ekologicky příznivého liberalismu

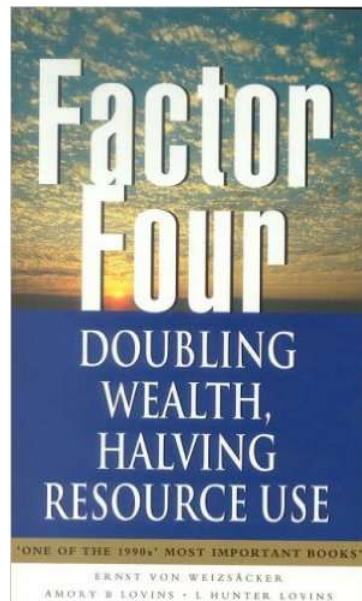
- Od 80. let (reaganismus, socialistická praxe, OCF /1987/)
- Liberálně-demokratické státy v čele snah o řešení env. problémů

Některá env. témata ovlivněná liberalismem:

- Sustainable development
- Environmentální ekonomie
- Rozšiřování subjektů práva
- Environmental citizenship

Některé modernistické proudy environmentalismu

- A. Přírodní kapitalismus
- B. Tržní environmentalismus
- C. Ekomodernismus

FREE MARKET ENVIRONMENTALISM

Rights to resources must be clearly defined, easily defensible against invasion, and transferable. Clearly defined and defensible property rights mean individuals aren't forced to accept pollution. Decision makers with private ownership of resources directly bear the cost of their actions. Internalizing the costs of pollution by privatization, voluntary agreements, and well defined rights, is a far more efficient way to protect our resources, rights, and the environment.

Ekomodernismus

- Eko-pragmatismus, neo-environmentalismus, post-environmentalismus
- „Ex-greens“
- Antropocén
- Post-wilderness
- Jak zajistit vysoký životní standard pro 10 mld lidí?
- *„The solution to the ecological crises wrought by modernity, technology, and progress will be more modernity, technology, and progress.“*

Eco MODERNIST

MANIFESTO

Děkuji za pozornost!